

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Václav Klaus:

Mohou země střední a východní Evropy uhájit v EU svou identitu?

Otázka IVK: Bylo rozdělení ČSFR správným krokem?

(Václav Klaus, Vladimír Dlouhý, Jiří Weigl, Peter Weiss, Pavel Rychetský, Ivo Strejček, Juraj Jakubisko, Milan Knížák, Miroslav Macek, Ján Čarnogurský, Ladislav Jakl, Cyril Svoboda, Václav Klaus ml., Ivan Kočárník, Petr Hájek)

Tomáš Ehler:

Angela Merkelová jako domnělý obr

Mohou země střední a východní Evropy uhájit v EU svou identitu?*

Václav Klaus

Velmi si vážím toho, že od Vás dostávám *Jagellonskou cenu*, nejvyšší ocenění, které Vaše univerzita uděluje. Jako Čech ji přijímám s velkou pokorou. Jagellonské období bylo pro naše vzájemné vztahy v minulosti velmi důležité a je inspirací i pro dnešek.

Před 600 lety se Poláci, Češi a Maďaři (a spolu s nimi i Slováci) s Jagellonci v čele společně bránili proti hrozbám přicházejícím jak ze západu (od německých křižáků), tak z jihu (tureckou, muslimskou invazí). I když to netrvalo dlouho, dalo nám to příklad vhodný následování – do jisté míry a ve zcela nových historických podmínkách se rozvíjí pod hlavičkou Visegrádské čtyřky.

Pozitivní rozvoj česko-polských a polsko-českých vztahů vždy patřil mezi mé politické a osobní priority.

Není to mé první ocenění od polské univerzity. Před pěti lety jsem dostal čestný doktorát na univerzitě kardinála Stefana Wyszyńskiego ve Varšavě. Při té příležitosti jsem zdůraznil, že doktorát přijímám nejen jako ocenění osobní, které vzalo v úvahu mé politické a akademické aktivity, ale i jako mimořádné přátelské gesto vůči zemi, ve které žiji a kterou reprezentuji, vůči České republice. Vaši cenu přijímám ve stejném duchu. Pozitivní rozvoj česko-polských a polsko-českých vztahů vždy patřil mezi mé politické a osobní priority. Dovolte mi ještě jednou poděkovat senátu Vaší univerzity za ocenění tohoto faktu.

Polsko jsem navštívil mnohokrát jak v komunistické éře, tak v současnosti. Vždy jsem si uvědomoval, že je pro nás Vaše země zemí nejbližší. Velmi si vážím toho, že jsem měl řadu příležitostí v Polsku mluvit a přednášet a že byly do polštiny přeloženy

a v Polsku publikovány čtyři z mých knih. Jejich názvy naznačují má témata a do jisté míry i můj postoj k nim:

- *Błękitna planeta w zielonych okowach* (Rzeczpospolita, Warsaw, 2008) se zabývala mým dlouhodobým soubojem s nezodpovědným alarmismem globálního oteplování, který je součástí zelené ideologie;
- *Czym jest Europeizm?* (Wydawnictwo Prohibita, Warsaw, 2008) je krátkým kritickým nástinem ideologie evropeismu;
- *Gdzie zaczyna się jutro* (Ossolineum, Wrocław, 2011) obsahuje mé hodnocení komunismu a následné transformační éry;
- *My, Europa i świat* (Wydawnictwo Afera, Wrocław, 2014) je mou interpretací nejdůležitějších mezinárodních událostí, které jsem prožíval ve vrcholné politice.

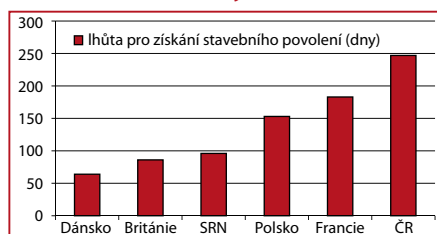
Česká republika a Polsko jsou sousedé, což nevyhnutelně vede k tomu, že jsme v některých obdobích historie žili v mírové koexistenci a v jiných ve sporech a konfliktech. Když jsem se připravoval na cestu k Vám, zjistil jsem, že český protestantský vědec a humanista Pavel Stránský ze Záp před čtyřmi stoletími strávil dvě desetiletí jako profesor na Vašem Evangelickém gymnáziu. Musel opustit Čechy na počátku 17. století po vítězství katolických armád habsburské monarchie v bitvě na Bílé hoře.

Otázka, zda je možné, aby země střední a východní Evropy uhájily v Evropské unii svou identitu, je kardinálním tématem naší doby i mého vlastního života.

Obě naše země se nacházejí ve střední Evropě, proto jsme mívali stejné a ne vždy přátelské a mírumilovné sousedy – zejména Německo na straně jedné a Rusko na straně druhé. Přesto je mezi námi rozdíl. Česká republika je geograficky situována trochu jinak, což vedlo k tomu, že naše střety s Ruskem nebyly tak časté a tak tragické jako Vaše. Z toho důvodu považuji za nutné i dnes zdůraznit, že často zmiňované ruské nebezpečí vidíme daleko méně dramaticky než Vy. ▶

ZÁŘIJOVÝ GRAF IVK

Stavební byrokracie

Pramen: Světová banka, *Doing Business*, 2016.

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6
e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 20. 9. 2017

* Kolegium Jagiellońskie, Toruń, Polsko, 12. srpna 2017. Přeloženo z angličtiny.

Tím, že jste navrhli téma mého dnešního projevu, motivovali jste mne vážně se zamyslet nad velmi důležitým a pro nás osudovým problémem. Otázka, zda je možné, aby země střední a východní Evropy uhájily v Evropské unii svou identitu, je kardinálním tématem naší doby i mého vlastního života.

Pád komunismu – a jsem přesvědčen, že Vy v Polsku máte daleko větší právo hovořit o vítězství nad komunismem – nám přinesl naději a optimismus, o kterých jsme snili dlouhá desetiletí. Když se ohlédneme zpět, můžeme říci, že obě naše země v následující éře uspěly. Obě země jsou dnes zcela jiné než před třiceti lety. V obou zemích jsme přesvědčeni, že naše transformace byly ve střední a východní Evropě těmi nejradikálnějšími a nejhlubšími, a to nezmiňuji vývoj na území bývalého Sovětského svazu. To nám vytvořilo dobrou výchozí pozici.

Došlo k pomalému návratu k více socialistickému, více centralistickému, více etatistickému, méně svobodnému a méně demokratickému systému, než jaký jsme si přáli a než k jakému jsme vykročili.

Již jsem řekl, že raná post-komunistická éra byla v obou našich zemích úspěšná, ale obávám se, že jsme v následujícím vývoji prošli pohybem po jakési U křivce, což se ale asi týká více České republiky než Polska. Naše zřetelné a nepochybně pozitivní změny na počátku byly následovány pomalým návratem k více socialistickému, více centralistickému, více etatistickému, méně svobodnému a méně demokratickému systému, než jaký jsme si přáli a než k jakému jsme vykročili. Vývoj v Polsku si hodnotit netroufám.

Bylo to částečně způsobeno námi samotnými, naší nedostatečnou vírou ve svobodu, volný trh a v historii prokázané hodnoty, zvyky, tradice a vzorce chování. Bylo to ale v nemalé míře způsobeno i naším v podstatě naivním, málo pozorným a, jak vidíme dnes, neomluvitelně nezodpovědným vstupem do post-demokratické, transnacionální a supranacionální, centralisticky organizované Evropské unie. Ta nedbá na parlamentní demokracii, neusiluje o volný trh a přehlíží staré dobré kulturní a civilizační evropské tradice.

Obě naše země se chtěly aktivně zúčastňovat soudobého evropského vývoje. Členství v Evropské unii jsme však nepotřebovali jako z vnějšku přicházející garanci našeho vypořádání se s komunismem. V tomto ohledu jsme od Západu žádnou pomoc nepotřebovali. V rezolutním odmítnutí komunismu jsme byli silní dostatečně – asi i více než další post-komunistické země. Byli jsme nesmírně šťastní, když jsme znovu získali svobodu a suverenitu. Po čtyřech desetiletích naší uzavřenosti v po-

loautarkickém sovětském impériu jsme chtěli být součástí přátelské spolupráce evropských národů. Chtěli jsme se opět stát normální evropskou zemí.

Spojovat tyto naše ambice s účastí v evropském integračním procesu bylo možné a smysluplné pouze na počátku, v před-maastrichtské éře. Je to méně smysluplné dnes, v éře post-maastrichtské a zejména post-lisabonské. Těmito dvěma smlouvami byl evropský integrační proces transformován v evropský unifikační proces. V důsledku toho je – jak se dnes a denně přesvědčujeme – suverenita jednotlivých členských zemí EU věcí minulosti.

Vstoupili jsme do post-demokratické, transnacionální a supranacionální, centralisticky organizované Evropské unie. Ta nedbá na parlamentní demokracii, neusiluje o volný trh a přehlíží staré dobré kulturní a civilizační evropské tradice.

Dnes dominantní EU-ideologie (kterou nazývám evropeismem) narušuje klíčové, historicky prověřené pilíře tradiční evropské společnosti:

- národní stát je nahrazován regiony a je považován za nepřijatelnou základnu nacionalismu (a proto i válek);
- rodina je narušována agresivním genderismem a feminismem, prosazováním různých typů registrovaného partnerství a manželství osob stejného pohlaví a zpochybnováním přirozené sexuální orientace mužů a žen;
- v národním společenství původně zakoreněný člověk, Polák i Čech, je odsouván na druhou kolej, má se stát Evropanem. Je snaha vytvořit nového evropského člověka, jakéhosi „homo bruxellarum“. Je uměle podporováno smíchávání občanů různých evropských zemí a – zejména v poslední době – je podporována a organizována masová migrace jednotlivců bez evropských kořenů do Evropy.

Ambicí současných evropských elit, i když většinou nikoli explicitně formulovanou, je zničit všechny přirozeně vzniklé vztahy a pouta spojené s národem, náboženstvím, kulturou a civilizací a na jejich místě vytvořit fragmentovanou společnost atomizovaných jedinců, kteří budou slepě následovat pokyny, příkazy a těmito elitami požadované vzorce chování. Moc mne potěšilo, když jsem zjistil, že něco velmi podobného řekl ve svém nedávném varšavském projevu prezident Trump: „Naše svoboda, naše civilizace a naše přežití závisí na poutech historie, kultury a paměti.“

To, co se dnes děje v Evropě, je prováděno pod záštitou politické korektnosti, multikulturalismu a human-rightismu. Tyto „ismy“ se staly hlavním opodstatněním pro

zablokování vážné diskuse o základních tématech naší doby, pro potlačování svobody slova, pro indoktrinaci nových generací a pro umlčování opozice.

My starší jsme něco podobného zažili v komunistické éře. Rychle dodávám, že toto srovnání nepovažuji za provokativní nadřádku. Dnešní stupeň manipulace a indoktrinace evropské společnosti připomíná těm z nás, kteří jsme se vždy snažili žít s otevřenými očima, éru pozdního komunismu.

Naším úkolem je tyto procesy zastavit. Je to úkol pro nás pro všechny. Je to ale specifický úkol pro školy a univerzity. Univerzity jsou – nebo by aspoň být měly – zárukou svobodné výměny názorů a sofistikované argumentace. Měly by bojovat s předsudky, apriorismy, s politicky motivovanými polopravdami nebo nepravdami. Přejí Vaší univerzitě v tomto úsilí maximální úspěch.

Maastrichtskou a Lisabonskou smlouvou byl evropský integrační proces transformován v evropský unifikační proces.

Je to úkolem pro všechny evropské demokraty, pro tyto téměř k vyhynutí odsouzené živočišné druhy. Zejména my, v Polsku a v České republice, se svou zkušeností z komunismu, bychom měli být na pozoru. Máme specifickou zodpovědnost. Měli bychom se stát strážci starých dobrých evropských hodnot a tradic. Jsem přesvědčen, že v tomto smyslu máme jisté komparativní výhody, které na Západě neexistují. Nepovažuji za přehnané, když opakovaně říkám, že musíme Západu pomoci, aby se k němu vrátil Západ.

Mám-li se vrátit k otázce, kterou jste mi položili, musím říci následující: je možné, aby si středoevropské a východoevropské země udržely svou identitu, ale vyžaduje to v Evropě provést zásadní změnu, něco, čemu jsme v naší zemi říkali sametová revoluce. Stále se zvyšující četnost násilí a terorismu v západní Evropě v návaznosti na masovou migraci však naznačují, že to nemusí být až tak sametové.

Svůj dnešní projev jsem zahájil zmínkou jagellonské tradice. Před mnoha staletími vystupovali naši předchůdci společně a jejich cílem bylo zachránit Evropu a její civilizaci před násilnou islamistickou invazí. Tato zkušenost a tyto tradice nás musí motivovat k tomu, abychom odmítali nebezpečnou a zcela nezodpovědnou politiku dnešních evropských elit, které se novým islámským ambicím na našem kontinentě nijak nebrání. Jsem velmi rád, že mám příležitost říci to právě na půdě Toruňské univerzity.

Ještě jednou děkuji za možnost být zde a za vysoké ocenění, které mi Vaše univerzita udělila.

Ve zkrácené verzi vyšlo v MF Dnes dne 12. srpna 2017.

OTÁZKA IVK

25 let od rozhodnutí o rozdělení ČSFR na dva samostatné státy

Bylo rozhodnutí o rozdělení ČSFR na dva samostatné státy svévolným chováním vítězů parlamentních voleb v roce 1992, jak dnes říká Petr Pithart, nebo bylo vyvrcholením dlouhodobých emancipačních tendencí slovenského národa, které lidé jako Petr Pithart či Václav Havel podceňovali a neviděli jejich osudový charakter?

Václav Klaus

Teze č. 1: Rozdělení 74 let trvajících společného státu (s přestávkou šesti let druhé světové války) bylo mimořádně klidné, přátelské, racionálně provedené. Prospělo oběma nově vzniklým státům, Slovensku více. Zabránilo nestabilitě, neklidu, nikdy nekončícím sporům, stálým otázkám, kdo na koho doplácí a kolik. Vedlo ke vzniku nesmírně přátelského vztahu obou zemí a milionů lidí v nich. Váha obou menších států je dnes ve světě a Evropě větší, než by byla váha jednoho, mírně většího, ale ve stálých sporech se nacházejícího státu. Dnes módní idealizace společné minulosti je nezodpovědností, prožitek neklidných let 1990-92 je u většiny lidí zapomenut. Obě země mohly žít společně v nedemokratickém systému, nikoli po listopadu 1989.

Teze č. 2: Masarykovo Československo směřovalo k rozdělení od samého počátku, ač jsme si to mnozí neuvědomovali. Slovensko využilo v březnu 1939 Hitlerovu okupaci k vyhlášení samostatného státu. Použilo demokratizační éru 60. let k federalizaci státu. Brzy po listopadu 1989 své další emancipační ambice naznačilo „pomlčkovou válkou“. Tím byli mnozí Češi zaskočení. Státoprávní problém do té doby podceňovali. Jako ministr financí Československa od prosince 1989 do voleb v červnu 1992 jsem byl nepřetržitě vyzván k nestejným opatřením pro českou a slovenskou část země. V zájmu udržení státu jsem řadu slovenských požadavků akceptoval (zejména při sestavování státního rozpočtu na podzim 1991).

Teze č. 3: Volby federálního, českého i slovenského parlamentu v červnu 1992 na Slovensku jednoznačně vyhráli zastánci slovenské samostatnosti. Nikdo jiný se do Slovenské národní rady nedostal. Jednotliví občané Slovenska sice jistě měli jiný názor, ale v politické reprezentaci Slovenska nikdo takový nebyl. Postoj, se kterým jsme se jako vítězové českých voleb v červnu 1992 setkali, byl zcela rezolutní. Smířili jsme se s tím, ale vyloučili jsme přešlapování na místě, neřešení věcí, žití v destabilizující

cí a demotivující nejistotě (vyloučili jsme dnešní tápání Britů kolem brexitu; vyloučili jsme Pithartovy dvojdomky).

Teze č. 4: Česká strana dlouho zaujímal postoj pouhého vnějšího pozorovatele. Václav Havel si rozhněval Slovensko několika nepromyšlenými výroky a zásahy, ostentativní orientací na své slovenské stoupence z disidentské sféry a spolupodílením se na odstranění Vladimíra Mečiara z postu ministra vnitra. Pithartova vláda za zády federální vlády opakovaně organizovala setkání se slovenskou vládou, ale při sestavování rozpočtu na rok 1992 velmi ostře vytáhla českou kartu a žádala okamžité zrušení přerozdělování. To by vyvolalo neřešitelnou situaci a rychlý rozpad státu. Kalvodova ODA byla výslovně protislovenská. Jedině ODS počátkem roku 1992 založila na Slovensku ODS a kandidovala tam s cílem udržet společný stát. Na to už je zapomináno.

Závěr: Rozhodl rezolutní slovenský zájem mít vlastní stát (nezapomínejme na heslo „Dost bylo Prahy“) a schopnost vedení ODS zvládnout složité jednání. A pomohla politická racionalita Vladimíra Mečiara.

Vladimír Dlouhý

bývalý místopředseda vlády ČSFR

Nejprve jasné stanovisko: rozdělení Československa nebylo důsledkem svévolného chování vítězů parlamentních voleb v roce 1992. Všichni jsme od jara 1992 věděli, že na slovenské straně byla téměř hmatatelná snaha o osamostatnění. Na české straně, po počátečním úžasu a nepochopení slovenské politiky, došlo počátkem roku 1992 k zlomu a i česká strana byla najednou na rozdělení připravena. Události po volbách pak byly jen logickým výústěním tohoto vývoje.

Tehdejší hlavní aktéři rozdělení dokázali splnit politické zadání klidně, bez politických turbulencí a násilností. Za to jim spíše než kritika patří dík. Nejsem si však jistou osudovostí, zde vůle osobností hrála roli. Masaryk Slovákům málo rozuměl, Beneš a další meziváleční čeští politici nebyli jiní. Komunističtí politici byli v zajetí „národnostní politiky“ sovětského stylu, zcela

podřízené jednak ideologii, jednak sovětské poválečné hegemonii. Havel udělal hned na počátku velkou chybu, když jeho první cesta po zvolení prezidentem nevedla do Bratislavy, nýbrž do Německa. Nicméně ani bych chtěl mluvit za Václava Klause, vím, že ani my dva jsme na počátku slovenský problém nevnímali odlišně od Havla.

Masarykův současník a možný protihráč Štefánik při návratu do nové vlasti zahynul. Meziváleční nositelé slovenské emancipace buď vystupovali z ostře nacionalistických pozic, nebo se neodpustitelně zapletli s fašismem. Po komunistickém intermezzu pak přišel Mečiar, který byl Čechům agresivitou a populismem protivný, avšak na nemalou část slovenské veřejnosti zapůsobil. Kdyby všichni, od Masaryka a Štefánika po Havla, Klause a Mečiara, vnímali od počátku svých politických životů česko-slovenské vztahy jinak, možná nemuselo být Československo „failed state“ (Mary Heimann).

Jenže žádná „kdyby“ v životě neplatí. Při poslouchání Petra Pitharta mě zpětně děsí představa, jak by problém řešil on, i kdyby měl schopnosti si politicky vybojovat pozici, ve které by to řešit musel.

Jiří Weigl

výkonný ředitel IVK

Neposloucháme to rádi, ale Československo bylo od svého vzniku umělý konstrukt. Mohl vzniknout pouze v unikátní chvíli katarze po tragédii první světové války, která starý svět obrátila vzhůru nohama. Vzniklo na masarykovské koncepci československého národa, který byl uměle vytvořen, aby přečíslení českých Němců slovanským obyvatelstvem bylo přesvědčivější pro dohodové velmoci, které rozbití Rakousko-Uherska a vznik nového státu nakonec zařadily mezi své válečné cíle. Byla to konstrukce účelová, jež sice Slováků zachránila před maďarizací, ale kterou nikdy nepřijali za svou. Usilovali o vlastní suverénní stát-nost a všech politických krizí, které Československo za 70 let jeho historie prodělalo, se vždy snažili jenom využít k maximálnímu posílení svého postavení vůči Čechům. Bylo tomu tak ve třicátých letech, v éře Pražského jara i po pádu komunismu. ▶

Češi tento slovenský postoj nechtěli chápat, nerozuměli mu a Československo emocionálně považovali za svůj stát. Ve skutečnosti však spojení se Slováků pro Čechy ztratilo smysl pro odsunu Němců. Ve svobodných poměrech po roce 1989 česko-slovenské antagonismy eskalovaly živěny nechápavou a necitlivou politikou tehdejšího prezidenta Havla a většiny české politické reprezentace. Osamělé snahy Václava Klause zachovat fiskální transfery na Slovensko, bez nichž společný stát nemohl existovat, situaci změnit nemohly. Do voleb v roce 1992 byla federace díky tlaku slovenských nacionalistů a neobrátlosti a neschopnosti jejich partnerů na české straně tak rozložena, že vítězové voleb již společný stát zachránit nemohli. Naštěstí na české straně byl tímto vítězem Václav Klaus, který se předchozích národnostních tahanic neúčastnil a na Slovensku neztratil kredit, a tak mohl s Vladimírem Mečiarom dosáhnout rozumné, vstřícné a vyvážené dohody o rozdělení Československa.

Peter Weiss
velvyslanec Slovenské republiky v ČR

Každá významná historická udalost sa obvykle stáva následne objektom mytologizácie. Preto sa oplatí vracat k faktom. Po dvojiročných diskusiách politických reprezentácií, ktoré vzišli z prvých demokratických volieb, ukázali výskumy, že česká a slovenská populácia sa výrazne líšia v názoroch na vhodné štátoprávne usporiadanie. V Čechách 29 % respondentov preferovalo unitárny štát a 21 % spolkové usporiadanie, 28 % bolo za federáciu, 5 % za konfederáciu a 13 % za vznik dvoch nezávislých štátov. Na Slovensku bolo za unitárny štát s jednou vládou a parlamentom 11 %, za spolkovú republiku 6 %, za federáciu 26 %, za konfederáciu 31 % a za dva nezávislé štáty 18 %.

V názore na podobu spoločného štátu boli teda nezlučiteľné rozdiely. Ak sa tieto rozdiely v dôsledku štátoprávnych rokovanií zväčšovali a nie zmenšovali – v r. 1990 bolo v Čechách za unitárny štát 30 %, za autentickú federáciu 45 %, za konfederáciu 12 % a za osamostatnenie republík 13 %, na Slovensku za unitárny štát 14 %, za autentickú federáciu 63 %, za konfederáciu 13 % a za nezávislé štáty 6 % –, tak je nainé predpokladať, že dominantné víťazné strany z volieb v r. 1992 – HZDS a ODS – boli v stave okamžite prekonať tieto rozdiely občanov na optimálnu podobu spoločného štátu.

Navyše referendum bolo možné podľa vtedajšieho ústavného stavu urobiť iba o otázke, či si občania ČR a SR želajú vystúpiť z vtedajšej federácie, nebolo možné dať otázku, akú podobu spoločného štátu

preferujú. Ak by sa takáto otázka hypoteticky aj položila – za predpokladu, že by sa na jej formulovaní zhodli zvolené politické reprezentácie, odpovede na ňu by neprišli s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou nadpolovičnú zhodu v oboch republikách o želanej podobe spoločného štátu. ČSFR sa rozdelila, lebo významné časti českej a slovenskej spoločnosti mali až diametrálne odlišné prístupy k spôsobu riešenia otázky nového štátoprávneho usporiadania.

Pavel Rychetský
předseda Ústavního soudu ČR

Takto položená otázka podľa mého soudu nepřipustně stanoví adresáta do pozice, ve které se může rozhodnout (přiklonit) pouze k jedné z nastíněných alternativ. Ve skutečnosti však nelze situaci v létě roku 1992 pojímat takto černobíle – ostatně žádné osudové okamžiky v dějinách národů nebo států nemají jednu jedinou příčinu. Emancipační tendence slovenského národa zde v různé zjevných nebo skrytých podobách existovaly nepochybně dlouhodobě – přinejmenším je lze doložit nejpозději od 30. května 1918, kdy byla v americkém Pittsburghu podepsána tzv. Pittsburská dohoda.

Nelze ovšem tvrdit, že by Václav Havel nebo Petr Pithart tyto tendence na slovenské straně „podceňovali“ nebo „neviděli“. Naopak se jim snažili všemi dostupnými prostředky čelit a udržet společný stát Čechů a Slováků; jedním z těchto prostředků byl ostatně ústavní zákon č. 327/1991 Sb., o referendu, který Federální shromáždění ČSFR přijalo dne 18. července 1991. Unikátní na tomto zákonu byla skutečnost, že vrcholný zákonodárny (v tomto případě ústavodárny) sbor přijal normu umožňující „sebezničení/zrušení státu“. Tento ústavní zákon měl za cíl přenést pravomoc na zrušení a rozdělení státu výlučně na voliče a vyloučit z této kompetence politickou reprezentaci včetně zákonodárné moci.

Dohoda obou politiků – předsedů vítězných politických stran z parlamentních voleb v létě 1992 – uzavřená dne 8. června 1992 na zahradě vily Tugendhat v Brně ovšem tento ústavní imperativ ignorovala. Proto ji nelze vnímat jako ústavně relevantní akt, ale jako výlučně politickou dohodu, která navíc neměla ani oporu v předvolebních programech ODS a HZDS. Nemyslím si, že oba politici přijížděli do Brna se záměrem společný stát zrušit; nevím, „kdo koho přitlačil ke zdi“. Jejich dohoda však byla posvěcena nově zvoleným Federálním shromážděním, když dne 25. listopadu 1992 přijalo další ústavní zákon č. 542/1992 Sb., o zániku ČSFR, aniž by předchozí ústavní zákon o referendu zrušilo.

Jsem přesvědčen, že tento způsob ukončení společného soužití obou národů ve společném státě však měl jeden negativní důsledek. Skončilo krátké období politického dialogu a hledání společných cílů v procesu transformace a v obou státech započalo období konfrontace podle principu „vítěz bere vše“. Dnes soudím, že i když by se v roce 1992 v případném referendu nevyslovila většina voličů v žádné z obou republik pro vystoupení z federativního státu, šlo by pouze o odklad a k jejich osamostatnění by dříve nebo později patrně stejně došlo.

Ivo Strejček
člen správní rady IVK

Zatímco ODS v čele s Václavem Klausem šla v červnu 1992 do voleb s programem zásadní ekonomické a společenské transformace, HZDS s Vladimírem Mečiarom slibovala Slovákům prosadit nové štátopravní uspořádání. Obě strany ve svých částech federace drtivě zvítězily. Korektnost a férovost postupu povolebních vyjednávačů Klause a Mečiaru tak nebyly svévolným jednáním volebních vítězů, ale byly výrazem hlubokého respektu k tomu, co si většina „jejich“ občanů přála a svým hlasem ve volbách prokázala.

Zatímco Češi v následujících desetiletích pohlíželi na novou republiku prizmatem budování státu, na Slovensku průběžně sílilo hledání cest k stále rozsáhlejší autonomizaci. V každém uzlovém okamžiku společných dějin dávali Slováci přednost své samostatnosti před jednotným státem. To Češi buďto nechápali, nebo to od Slováků považovali za nevděčnost – což opačně podporovalo budování slovenské národní martyrologie o „české panovačnosti“.

Slováci šli za vlastní samostatností po celá desetiletí. Emancipační aspirace nebyly programem jednoho politického uskupení, bylo to politické snažení národní. A tak zatímco Petr Pithart, který sám sebe náfoukaně považoval za největšího znalce Slováků v Čechách, blouznil o „dvojdomcích“, Slováci naplňovali letité touhy po národní suverenitě: zřídili vlastní ministerstvo mezinárodních vztahů, požadovali slovenskou podobu ekonomické transformace a chtěli svoji emisní banku.

Co by v procesu takového snažení mohlo vyřešit referendum? I kdyby se byla bývala nadpoloviční většina občanů vyjádřila „pro“ další existenci společného státu, odstředivé tendence Slováků by stejně pokračovaly. Zkusme si v tomto kontextu hypoteticky představit, jak by asi dnes (ve společném státě) dopadl střet „proevropských“ Slováků s výrazně vlašnějšími náladami Čechů. A v jakou vnitrostátní krizi by asi vyústil

česko-slovenský spor o ochotu vzdát se vlastní měny ve prospěch eura?

Povolební vyjednávání v létě 1992 byly fěrovým řešením dlouholetých emancipačních snah Slováků. Je historickou zásluhou – ne vinou – Václava Klause a Vladimíra Mečiara, že vše dopadlo tak dobře.

Milan Knížák
výtvárník

Petr Pithart se vždycky mýlí, tedy i dnes. Dobře si pamatuji na spousty drobných animozit, které zatemňovaly vztahy mezi Čechy a Slováky. Když jsem v osmdesátých letech zaparkoval v Bánské Bystrici před hotelem, kde v tu dobu bylo nějaké oficiální zasedání, tak mě šoféři tam parkujících černých Tater 613 propíchali gumy tak zuřivě, že jsem měl problémy dostat se zpátky do Prahy. Samozřejmě, můžeme říct, že tohle byla svévole několika jedinců, ale působil tu přetlak ve společnosti z nevyjasněných státoprávních vztahů a z pocitu zbytečné závislosti, který vyvolával ony zbytečné animozity. S čistým svědomím mohu prohlásit, že to s rozdělením vymizelo. Dnešní návštěvy Slovenska na mě působí veskrze normálně, příjemně, bezproblémově.

Záměrně jsem začal s popisem drobných událostí, poněvadž z nich se skládá život. Pokud bych měl vyjít z historie, musel bych poukázat na nedokonalosti česko-slovenských vztahů od samého začátku. Na jedné straně přezíravý postoj Čechů k méně vyvinutému Slovensku, na druhé straně zbytečné investice, které se hrnuly na Slovensko za Husákova režimu. Jelikož pocházím z oblasti umění, pamatuji si dobře, jak jsme posměšně říkali, že Bratislava je zničená uměním, poněvadž tehdejší režim ji přeplnil zbytečnými trapnými sochami.

Havlův, dnes podivně zapáchající a humanitou maskovaný prodej zbrojního průmyslu, který byl pro Slovensko klíčový, a další, přinejmenším netaktické Havlovy postoje, viditelně Slovensko poškodily. Jsem hrdý na to, že jsme byli schopni se civilizovaně rozejít a ještě civilizovaněji pokračovat v přátelských vztazích. Samozřejmě, že největší díl odpracovali vrcholoví politici, Mečiar a Klaus. I když Mečiara opravdu nemusím, jeho chování v období „rozlučky“ bylo velmi racionální a je třeba mu za něj poděkovat.

Roli Václava Klause si zvykla česká společnost podceňovat, ale až zvětřejí povrchní havlovské nátěry, uvědomíme si, že politiky jasně a reálně Klausovy postoje znamenaly pro probouzející se Českou republiku něco podstatného.

Juraj Jakubisko
režisér

Bol som pri tom. Po roku 1989 občania v Čechách volili politické strany s odlišnými programami ako na Slovensku. Táto politicky neriešiteľná situácia žiadala zmenu vo vnútornom usporiadaní republiky. Požiadavky Slovenska, ako menšiny, boli bagatelizované a československým prezidentom Havlom podceňované a medzinárodne zosmiešňované.

Pomlčka, s ktorou prišiel Václav Havel do Federálneho zhromaždenia, bola iba kozmetická úprava, ktorá rozvírila emócie a vášne na oboch stranách. Na základe toho prišli zo Slovenska požiadavky na zrovnoprávnenie a väčšiu kompetenciu na svojom území pri rozhodovaní o vlastných záležitostiach. Intelektuáli OH a VPN, ktorí mali po revolúcii situáciu skoro tri roky v rukách a mohli svojim politickým vplyvom dotvoriť funkčný federálny štát, zlyhali. Vinu za svoju neschopnosť dnes prenášajú na iných.

Z hnutia Za spoločný štát dostal prezident Havel petíciu (2 milióny podpisov) so žiadosťou o vyhlásenie referenda o rozdelení štátu. Neurobil to, naopak mesiac po voľbách odstúpil a tak dal mandát rozhodnúť víťazom volieb.

Jediná politická strana, ktorá šla do volieb v Čechách i na Slovensku, bola ODS. Podporoval som ju, lebo som videl nádej najsť most medzi vyostrenými politickými postojmi. Lenže už bolo pozde. To, čo zasiala vláda intelektuálov OH a VPN, viedlo k jedinej možnosti, mierovou cestou a korektne rozdeliť republiku. Dôkazom, že príčinou rozchodu nebol nacionalizmus, ani nenávisť, ale osudné podcenenie zmien spoločnosti po roku 1989, je fakt, že dnes obe republiky majú nadštandardné, priam rodinné vzťahy.

Vývoj, rovnako ako čas, sa nedá zastaviť. Je mi ľúto, že z jedného väčšieho štátu sa stali dva menšie. Ponechal som si obe občianstva, tvorím pre obe republiky a stále sa cítim byť československým občanom, ako aj mnoho priateľov a kolegov mojej generácie.

Miroslav Macek
bývalý místopredseda
ODS

Jsem zcela přesvědčen o tom, že rozdělení Československa na dva samostatné státy bylo zakódováno již v okamžiku jeho vzniku v roce 1918, přesněji v okamžiku,

kdy se zeshora, mocensky, začal mentálně i fakticky budovat jednotný stát neexistujícího „československého“ národa. Pominu-li historicky významný vliv německé, maďarské a polské menšiny na jeho další osud a soustředím se jen na soužití Čechů a Slováků, je na první vlně do historie zřejmé, že v každém okamžiku krize centrální vlády následovala okamžitá snaha politické reprezentace Slováků o osamostatnění. Rok 1938, rok 1968, rok 1989 (potažmo 1990) jsou toho jednoznačným důkazem.

Jakákoliv pak snaha o umělé udržení umělého slepence (vzniklého pod patronací velmocí) se hrubě nevyplácí: viz Jugoslávie a další příklady, které máte dnes před očima, končící v lepším případě rozchodem, v horším krvavým konfliktem. Tento základní axiom měli pak čeští politikové jednající o rozdělení Československa neustále na mysli a byli si vědomi jeho správnosti a působnosti, proto rozhodně nešlo o nějaké „svévolné“ chování vítězů parlamentních voleb. Vše ostatní už byly jen a jediné technikálie...

Ján Čarnogurský
bývalý místopredseda
vlády ČSR

Pod vplyvom profesionálnej deformácie odpoviem procesne a obsahovo.

Procesne Federálne zhromaždenie niekedy po voľbách 1990 poverilo Alexandra Dubčeka, aby vytvoril skupinu, ktorá pripraví ústavnoprávne usporiadanie republiky. Alexander Dubček dlho nič nerobil, preto Václav Havel pozval zástupcov parlamentných strán jeden večer do reštaurácie Vikárka na Hradčanoch na prvú diskusiu. Účet za svoju spotrebu mám ešte niekde založený. Ako sa ukázalo, takých stretnutí a diskusií malo byť viac, novinári ich neskôr nazvali ako putovanie po hradoch a zámkoch. Českú aj slovenskú delegáciu tvorili zástupcovia parlamentných strán (tuším národných parlamentov), každá strana mala svoju vlastnú predstavu o usporiadaní republiky. Ani česká a slovenská delegácia sa neboli schopné dohodnúť medzi sebou na jednotnej pozícii. Nakoniec asi dva mesiace pred voľbami v roku 1992 sa v moravských Mílovách dohodol návrh zmluvy medzi Českom a Slovenskom o vytvorení Česko/Slovenska. Návrh však neprešiel v Predsedníctve Slovenskej národnej rady a do Predsedníctva ČNR potom ani nešiel. Márne rokovania národných delegácií vytvorili podmienky, aby sa po voľbách dohodli na riešení predsedovia víťazných strán a verejnosť ich dohodu prijala.

Obsahovo problém spočíval v tom, že Slováci a Česi sú dva národy. Po I. svetovej vojne aj po druhej v nich pretrvával pocit

národního ohrožení a společný štát bol určitou zárukou. Ale ani desaťročia spolužitia v jednom štáte z nich jeden národ neurobili. Pretrvávala skôr vzájomná ľahostajnosť. Populisti na Slovensku hlásali väčšie právomoci pre Slovincov, populisti v Česku hlásali zastavenie „peňazovodu“ na Slovensko. Slovenská ústavná predstava sa najviac podobala konfederácii, ktorá by zastavila aj „peňazovod“. Česká predstava chcela „silnú federáciu“, ale zároveň, aby si každá republika žila za svoje. Čiže ústavne chcela federáciu, ekonomicky konfederáciu. Pre Slovensko to bolo neprijateľné usporiadanie, pre Česko bola neprijateľná konfederácia. Politologicky ponúkal asi najprijateľnejšiu formu Petr Pithart teóriou o „dvoudomku“. V Česku to bola neprijateľná predstava. Na dôvazok problém pomenoval Edvard Beneš. Pri rokovaní delegácie SNR v októbri 1944 v Londýne vystrihal, že v dôsledku svojich dejín orientácia Česka je na Západ, orientácia Slovenska na Východ. V prípade zdôrazňovania národných rozdielov oboch bude ťahať na rôzne smery, k ich rozdeleniu a v prípade vojny dôjde k pohľutiu Slovenska Východom a Česka Západom.

Ladislav Jaki

člen správnej rady IVK

Na prvú časť odpovídam NE, na druhú časť ANO. Ale asi bych měl svou odpověď rozvést.

Druhého ledna roku 1990 jsem zrovna pobýval v Mnichově, když tam přijel v rámci své historicky první zahraniční návštěvy čtyři dny po svém zvolení prezident ČSSR Václav Havel. Stál jsem pod balkonem v davu, ke kterému promlouval náš nový prezident spolu s bavorským premiérem Maxem Streiblem, když mě na protějším chodníku upoutal srovnatelně velký dav, zadržovaný německými policisty. Byli to v Bavorsku usedlí slovenští imigranti, kteří této unikátní příležitosti využili ne k uvítání nové svobody své staré vlasti, ale k demonstraci za samostatnost slovenského státu. Musím přiznat, že mne to ohromilo. Považoval jsem za zcela legitimní, že se v nově rozené demokracii budou objevovat různé názory na uspořádání federace, ale překvapilo mě, že pro zjevně významnou část zahraničních Slováků je věc národní emancipace zásadnější věcí než pád komunismu a obnovení demokracie. Až o několik měsíců později mi došlo, že podobné pohnutky nelze hodnotit zvenčí a že pokud je necítíme naléhavě my, mohou to jiní autenticky vnímat úplně jinak a je třeba to prostě brát na vědomí.

Češi byli autentickým emancipačním postojem Slováků okamžitě po pádu komu-

nismu zaskočení. Cítili se ve své federaci komfortně, a přestože jim často z ÚV, Hradu či vlády vládli spíše Slováci než Češi, brali stát za svůj a s naivní samozřejmostí předpokládali, že to takto cítí všichni. Necítili.

Proto byli Češi tak zaskočení urputností „pomlčkové války“, romantickým národovectvím slovenských politiků a umělců, aktivitami Matice slovenské, militantností Slovenské národní strany, jednostrannými akty a prohlášeními z pudy oficiálních slovenských institucí, požadavky na změny kompetencí a na samostatnou politiku v oblastech, jejichž výkon je atributem suverénního státu, tlakem na přehodnocení finančních toků, zahájením prací na slovenské ústavě. Považovali to za výstřelky, ne za projev nové reality.

Někteří čeští představitelé nebyli ochotni smířit se s tím, že tyto projevy mají svou autentickou legitimitu ve vůli slovenského lidu, a tak je měli za pouhý voluntarismus několika nezodpovědných slovenských politiků, který je třeba ustát, umlčet nebo přeargumentovat. Nepochopili hloubku a přirozenost slovenského postoje a nebrali ho vážně. Tím vlastně zmařili i poslední naději na jakžtakž fungující federaci pro alespoň několik příštích transformačních let, protože vyvolali na slovenské straně do značné míry oprávněný pocit, že Češi Slováci neberou jako rovnocenné partnery.

Začátkem června roku 1992 proběhly federální i republikové volby. Secesistické postoje vyhrály na Slovensku na celé čáře. Jediná strana, která kandidovala v obou republikách – ODS – s programem funkční federace, na Slovensku zcela propadla. Tímto výsledkem federace de facto skončila, ne rozhodnutím dvou či několika politiků.

Mnozí dnešní komentátoři tehdejšího dění dokola opakují mýtus o tom, jak jsme žili – byli ve společné bratrské federaci a dva nezodpovědní politici – Klaus a Mečiar – se rozhodli bez mandátu občanů tuto federaci rozdělit. Lidí, kteří této pohádce věří, se někdy zeptám: a kdo byl tehdy prezidentem toho krásného Československa? Správnou odpovědí je: nikdo.

Nový slovenský republikový parlament přijal deklaraci o svrchovanosti a nezávislosti 17. července 1992 jen několik týdnů po volbách. Václav Havel, který byl teprve den předtím podruhé zvolen československým prezidentem, okamžitě pochopil, že po jednostranném formálním odtržení Slovenska již nemá čeho být prezidentem, a hned ohlásil svou rezignaci, která vstoupila v účinnost o tři dny později, 20. července.

Může někdo za této situace mluvit o existující federaci? Nikoli. Ta už formálně nežila. Pro nové republikové premiéry – Václava Klause a Vladimíra Mečiara – to znamenalo vypořádat se s úkolem: pro-

vést rozdělení i de facto, do poslední technické fáze. Že i v této fázi mohou vznikat vážné konflikty, které jsou způsobitelné nadělat ohromné škody na celé generaci, to jsme viděli na mnoha tehdejších příkladech. Prátelecká koexistence obou našich samostatných republik je dnes možná i díky tomu, jak dobře, citlivě a promyšleně byla provedena právě ona technická část rozdělení.

Ne, Klaus a Mečiar nerozbili Československo svým svévolným rozhodnutím. Československo rozbili Slováci, chtějící žít konečně posvěm. Klaus s Mečiarom pouze dostali úkol, který jim dala doba a nevyhnutelnost. A svůj úkol splnili.

Cyril Svoboda

bývalý ministr zahraničí

Podle desátého ze čtrnácti bodů prezidenta Woodrowa Wilsona národy žijící v Rakousku-Uhersku měly obdržet autonomní status. Vítězné mocnosti šly dál, podpořily jejich právo na sebeurčení. Slovensko v té době nemělo u vítězů světové války šanci na přiznání tohoto práva. Slováci byli mezi dvěma možnostmi: pokračovat spolu s Čechy, nebo zůstat součástí Uherska. Též pro českou reprezentaci se dohodou se slovenskou reprezentací zvýšila šance na vytvoření samostatného společného státu. I tehdy šlo o rozhodnutí politické reprezentace. Česká a slovenská reprezentace uměle vytvořily teorii jednoho „československého“ národa, aby mohlo vzniknout Československo.

Mohli bychom položit stejnou otázku, zda tehdy šlo o svévolné chování vítězů války ve vztahu k Rakousku-Uhersku, nebo zda vznik ČSR bylo vyvrcholením dlouhodobých emancipačních tendencí českého a slovenského národa.

Celé dějiny soužití Čechů a Slováků bylo soužitím se zkušeností unitárního státu, slovenské autonomie, Slovenského štátu, poválečnou silnou centralizací moci v Praze až po federalizaci v roce 1968. Příliš mnoho změn v rozmezí sedmdesátilet. Proto po roce 1990 vývoj mohl jít oběma směry: spolu, nebo se rozejít.

Dnes není možné odpovědět na položenou otázku, protože se politická reprezentace v referendu občanů nezeptala, jaké je jejich mínění. Rozdělení společného státu bylo provedeno v unikátní době, kdy společnost byla otevřená přijímat „velká“ řešení, jako byly například privatizace, restituce. Rozvod byl proveden svobodně zvoleným Federálním shromážděním jedinečnou formou přijetí speciálního ústavního zákona. Rozhod byl pokojný ve svém provedení a stal se základem pro mimořádně dobré vzájemné vztahy, a to je dobře. ▶

Václav Klaus ml.
expert ODS na školství

Rozdělení ČSSR a poté ČSFR na dva samostatné státy bylo důsledkem přání drtivé většiny Slováků. Fakt, se kterým česká strana nemohla cokoli udělat. Vynechme pomatené, opakované a nekonečné schůzování po hradech a zámcích Petra Pitharta (české vlády) s vládou slovenskou. Kde se „jednalo“. Takhle viděla situaci média.

Vynechme irelevantní fakt, že drtivá většina Čechů považovala společný stát za samozřejmost a emancipační snahy Slováků za nevěd. Nevěd za materiální, lidskou i finanční podporu, které se Slovensku dostávalo od roku 1918, pak od roku 1945, 1968 i 1989.

Vynechme i opomíjený fakt, že jedinou českou politickou stranou, která kandidovala i na Slovensku a snažila se tak hájit „federální“, občanské a společné zájmy – byla ODS. Jinak nikdo. A i v českých zemích drtivě zvítězili ODS na Slovensku propadla.

Já jsem jako student (21 let) Přírodovědecké fakulty strávil se spolužáky na fakultou organizovaném „geografickém výjezdu“ v létě 1991 týden na Slovensku. Ano, byli tam lidé (třeba vedoucí muzea), kteří vám řekli, že mají českou manželku a jsou pro federaci. Polovina lidí se k vám chovala neutrálně a slušně. Nicméně většina slovenských měst byla oblepená letáky otevřeně separatistickými, burcujícími. Každý den a zejména večer (chodili jsme jako mladí do města pochopitelně) jsme byli konfrontováni s otevřeně nepřátelskými projevy. Silný nacionalismus byl cítit všude. I od lidí slušných a vzdělaných, kteří často povídali neuvěřitelné teorie a názory. Jsem si jist, že od roku 1991 nebyla síla, která by mohla slovenskou emancipaci zastavit. Byla cítit přímo hmatatelně.

Ivan Kočárník
bývalý ministr financí ČR

Podle mého názoru šlo jednoznačně o vyvrcholení emancipačních tendencí slovenského národa. Dokládám to dvěma skutečnostmi. Předně měl jsem (a možná ještě mám – pokud žiji) řadu přátel na Slovensku, kam jsem často jezdil služebně i jako turista. A vyzozoroval jsem (zejména u starších občanů) jakousi skrytou touhu po samostatnosti či „skrytou averzi vůči Praze“ (ne jako městu, ale vůči establishmentu sídlícímu v Praze). Nebylo to na první pohled patrné, ale při delším a přátelském

rozhovoru – mnohdy při vínečku – to bylo zcela zjevné.

Druhou skutečností byly volby v roce 1992. Jako středočeský lídr za ODS jsem měl mítinky i na Slovensku. ODS jasně a podle mého názoru nejsilněji deklarovala, že chceme jeden stát. I já jsem toto na mítinách prohlásoval. Avšak měl jsem takový dojem, že ODS byla vnímána slovenskou veřejností jako něco z vnějšku, jako něco, co není pro Slováky. Koneckonců výsledek ODS na Slovensku to potvrdil – byl pod 5 % a ODS se na Slovensku do parlamentu nedostala.

Petr Hájek
šéfredaktor Protiproud.cz

Tuto otázku veřejnosti (patrně velmi minoritní části) vnutila média, přesně řečeno Česká televize. V rámci „převýchovy“ mladších generací, protože ti, které onu dobu zažili, mají samozřejmě jasno:

Slováci chtěli zcela autenticky dosáhnout své státní a národní suverenity vždy – a doba po převratu 1989 pro to byla jako stvořená. Říkat, že k rozdělení Československa významně přispěl i prezident Václav Havel, jehož slovo v té době „bylo zákonem“, je sice rovněž pravda, ale rovněž jen částečná. Pomlčková válka a vše ostatní bylo ve skutečnosti jen spouštěcím mechanismem, od něž se politické síly usilující o samostatný slovenský stát „odrazily“ k závěrečnému skoku.

Václav Klaus a Vladimír Mečiar, šéfové vítězných politických stran (hnutí) ve volbách v roce 1992, se s tím museli vypořádat: buď inteligentně a efektivně – tak aby důsledky rozdělení nezničily dobré vztahy obou národů, nebo naopak. Představa, že by se například uspořádalo referendum, které by dopadlo jinak v českých zemích (NE) a jinak na Slovensku (ANO), by znamenalo říkat si o „zásah“ zvnějšku. Právě o to Pithartové a spol. pravděpodobně usilovali.

O tom všem dávno není debata. Úplně něco jiného je však pokus České televize o vyvolání sporu „25 let poté“. Bylo to trapné a tragikomické. Mnohadenním maratónským vysíláním, předtočenými „dokumenty“ atd. dávala ČT najevo, jak ráda by opět z této vychladlé polévky učinila nový pokrm. Především, opakujme, pro mladé generace.

Komický rozměr vše dostalo při závěrečném „speciálu“ z vily Tugendhat – místa, kde se podle pověsti Klaus s Mečiarom na rozdělení Československa dohodli. Pověst je to samozřejmě velmi nepřesná, ale to nyní nechme stranou. Televizní dramaturgie si pozvala k živému rozhovoru současné premiéry Sobotku a Fica. Druhý jmenovaný však již na začátku všechnu televizní „ideovou“ přípravu rozbil. Řekl, že rozdělení státu na Slovensku už dávno žádným tématem není a 25leté „výročí“ jednání Mečiar – Klaus si nikdo nejen nepřipomíná, ale ani neuvědomuje. A že on k tomuto tématu tudíž také nemá co říci. A že by snad bylo smysluplnější bavit se o současnosti a budoucnosti.

ČT si však na závěr připravila spolehlivého „žolíka“: již zmíněného Petra Pitharta. Právě on měl z nějakých důvodů mít „poslední slovo“. Měl. Sdílel nám, že to vlastně všechno je dodnes tragédie. Skvělé vztahy obou národů a států a jejich prosperita ho zjevně drtily. Byl by rád, jak řekl, kdybychom se pokusili žít třeba jako Belgičané (Vlámové a Valonové), kteří se sice neustále chtějí rozejít (a obvykle nemohou po volbách dlouhé měsíce sestavit funkční vládu), ale přesto žijí nadále pod jednou vlajkou. V čem by to bylo lepší, ale neřekl.

Tak to dopovězme za něj: pokud by se Československo stalo v 90. letech nestabilním státem se vzrůstající nevraživostí obou národů, byl by to ideální „materiál“ pro Brusel. Možná bychom už u nás měli nějakého toho protektora. Radost až do rána!

Díky racionálnímu přístupu politických reprezentací té doby k ničemu takovému nedošlo. Což je samozřejmě malér. Pro havlisty. Pro oba národy je to výhra. A tak je to u nás nejpozději od 1. 1. 1993 vždycky. Se vším. O to důležitější je souboj o minulost neprohrát. ■

Předplatné na rok 2017

instit
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.

Studentské předplatné 330 Kč.

Noví předplatitelé dostanou všechny publikace vydané v první polovině roku.

predplatne@institutvk.cz

Angela Merkelová jako domnělý obr

Tomáš Ehler
ekonom

Kniha „Merkel. Eine kritische Bilanz“ (2017), kterou vydal redaktor deníku Frankfurter Allgemeine Zeitung Philip Plickert, představuje sborník 22 příspěvků německých i zahraničních autorů – profesorů, publicistů či dalších výrazných osobností – z konzervativně-liberálního tábora, v řadě případů členů CDU. Do knihy přispěli např. Thilo Sarrazin, bývalý berlínský senátor a člen představenstva Spolkové banky, Justus Haucaup, profesor národohospodářství a bývalý předseda poradního orgánu spolkové vlády Monopolní komise, Roland Tichy, šéfredaktor hospodářských magazínů Impulse a Euro a bývalý šéfredaktor týdeníku Wirtschaftswoche, nebo Erich Vad, brigádní generál ve výslužbě a bývalý bezpečnostně-politický poradce Angely Merkelové.

Kniha charakterizuje spolkovou kancléřku A. Merkelovou jako domnělého obra (Scheinriese), který je názorově nestabilní, lavíruje a dopouští se řady chyb.

První vydání „Merkel. Eine kritische Bilanz“ vyšlo v květnu 2017 a už řadu měsíců publikace zůstává mezi nejvíce prodávanými knihami v Německu.

Kniha charakterizuje spolkovou kancléřku A. Merkelovou jako domnělého obra (Scheinriese), který je názorově nestabilní, lavíruje a dopouští se řady chyb. Angele Merkelové je vytykána posun „doleva“ a od-

cizení, resp. rozštěpení vlastní strany a nepřímo i impulz ke vzniku nové opoziční strany Alternative für Deutschland.

Jednotlivé příspěvky se věnují historii a myšlenkovému vývoji, stylu vládnutí, politické kariéře a politice – vnitřní, hospodářské, zahraniční a bezpečnostní – Angely Merkelové. Největší pozornost je věnována následujícím tématům.

**Politický styl Angely Merkelové
svoji bezalternativností
(alternativlos), moralismem
a odmítáním diskuse a opozice
připomíná autoritářství.**

Politický styl Angely Merkelové svoji bezalternativností (alternativlos), moralismem a odmítáním diskuse a opozice připomíná autoritářství. Důsledkem je i omezení názorové heterogenity v CDU či marginalizace parlamentu (krize eura, migrační krize aj.). Opakovaně citován je výrok A. Merkelové při příležitosti vydání knihy T. Sarrazina *Deutschland schafft sich ab* (k problémům imigrace) ve smyslu, že knihu nečetla, ale „jistě není užitečná“.

Angele Merkelové je vytykáno nedostatečné ideové ukotvení, které v kombinaci s jejím pragmatismem vedlo k posunu CDU doleva a k přílišné důvěře ve stát na úkor jednotlivce a vlastní zodpovědnosti (rodinná politika, branná povinnost, hospodářská a energetická politika aj.). Konzervativní část CDU vidí kriticky její přehnanou horlivost pro ducha doby a přílišnou závislost na veřejném mínění.

Krizi jednotné evropské měny eura charakterizuje politika Angely Merkelové: „Ztroskotá-li euro, ztroskotá Evropa.“

Energetickou politiku, tzv. Energiewende, považují autoři za nákladnou německou

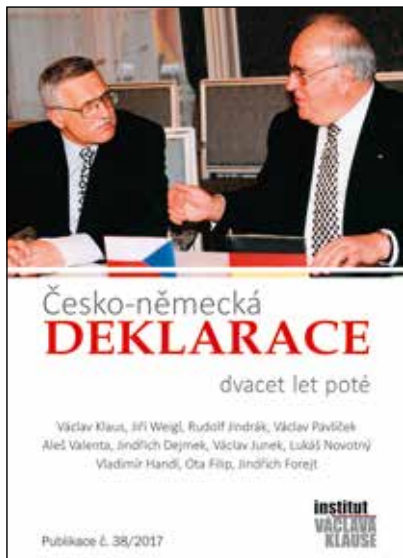
zvláštní cestu (Sonderweg), kterou nebude nikdo následovat a která k ochraně klimatu nepřispěje. Systémově představuje Energiewende kombinaci centrálního plánování a programu Apollo. Namísto důvěry v tržní mechanismus spolková vláda věří, že disponuje vyšší moudrostí a prozřetelností o budoucích technologických řešeních. Energiewende je i případem ostrakizace některých vědců a korumpování (pozn. dotacemi a subvencemi) jak vědy, tak soukromého sektoru. Podle autorů zbývá jen doufat, že se ostatní země poučí ze špatného (pozn. německého) příkladu.

Konzervativní část CDU vidí kriticky její přehnanou horlivost pro ducha doby a přílišnou závislost na veřejném mínění.

Migrační krize jako příklad bezplánovitosti, nerozhodnosti a váhání, ale také iracionálně-emocionálního chování, snahy Angely Merkelové o rozšíření koaličního potenciálu (Zelení) či dokonce aspirace na Nobelovu cenu míru? Angela Merkelová se popíráním souvislosti mezi islámem a problémy s integrací zařadila k Zeleným, Die Linke a části SPD. Pokud jde o problémy s integrací migrantů, A. Merkelová zvolila přístup, že problémy, které nelze řešit, je třeba ignorovat. V rámci EU je pak A. Merkelová přirovnána k moralizující inkompetenci v čele nejmocnější země Evropy. Mimochodem jednání A. Merkelové za migrační krize je považováno za jednu z příčin brexitu a za přímou příčinu ztráty důvěry v Německo, resp. odcizení v zemích střední a východní Evropy.

Plickert, P. (ed.): *Merkel. Eine kritische Bilanz*. Mnichov, Finanzbuchverlag 2017.

NABÍZÍME

Institut Václava Klause nabízí sborník „Česko-německá deklarace – dvacet let poté“ (2017), do něhož přispěli **Václav Klaus, Václav Pavlíček, Aleš Valenta, Rudolf Jindrák, Jiří Weigl, Jindřich Dejmek, Lukáš Novotný, Vladimír Handl, Václav Junek, Ota Filip a Jindřich Forejt**. V příloze jsou plné znění česko-německé deklarace, projev premiéra Václava Klause při podpisu deklarace, projev českého premiéra v Poslanecké sněmovně 11. února 1997, vzpomínka Václava Klause na Helmuta Kohla a osm fotografií z podpisu deklarace. Editorem je **Marek Loužek**.

140 stran, 100 Kč

objednávky na: www.institutvk.cz